

LITTERATURGRANSKNINGAR.

”Främmande grundlagar”. En slutreplik.

På mitt genmäle rörande urkundsarbetet »Främmande grundlagar i svensk översättning» i första häftet av denna tidskrifts löpande årgång har d:r V. A. Rinander svarat med en längre uppsats, i sin helhet publicerad som fristående broschyr och delvis införd i Statsv. Tidskrifts majhäfte. I följande slutreplik skall jag endast i största korthet upptaga de mera väsentliga punkterna i d:r Rinanders svaromål. Jag anser det onödigt att på varje punkt upprepa vad d:r Rinander, resp. undertecknad, tidigare yttrat.

1) *Översättningen*. Att återgiva orden »the legislative department» med »det legislativa departementet» är och förblir för mig en absurditet. Detta uttryck synes mig — varje läsare må själv döma — vara fullständigt främmande för svenskt språkbruk, det saknar i svenskt lagspråk varje förnuftig mening. — »Amendment» betyder ändring eller ändringsförslag; i föreliggande översättningsarbete borde det utan vidare ha översatts med ändring. »Constitutional amendment» har exakt samma betydelse som det svenska »författningsändring», som innefattar såväl tillägg till som direkt ändring av författningstexten. — »Excluded matters» betyder »uteslutna frågor» d. v. s. från referendum uteslutna frågor; på vilken svensk lag kan d:r Rinander stödja uttrycket »förbjudna frågor»? — »Mandatory primary system» åsyftar uppenbarligen endast val av medlemmar i folkrepresentationen, icke andra val.

2) *Bestämmelserna om grundlagsändring i Indiana och Illinois*. Här gällde min ursprungliga anmärkning, att d:r Rinander redogjort för bestämmelserna i de båda ifrågakvarande staterna men ej för de likartade reglerna i vissa andra stater. D:r Rinander svarar bl. a. med att göra gällande, att olika regler finnas i Indiana och Illinois: i den förra staten skulle för grundlagsändring fordras majoritet bland alla röstberättigade, i den senare majoritet bland alla vid ett visst val deltagande väljare. — Dessa båda villkor sammanfalla, såsom jag förut nämnt. Det i Amerika mycket sent införda systemet med registrering av de röstberättigade är fortfarande så bristfälligt, att man i de flesta — om ej i alla — stater med »the electors of the state» förstår de som verkliga röststat vid ett visst val. Det

mest ytliga studium av amerikansk valstatistik klargör detta förhållande.

3) *Referendum i Arkansas*. I d:r Rinanders författningsedition säges uttryckligen, att initiativ och referendum äro lika reglerade i Arkansas och Oklahoma med bl. a. den skillnaden, att beslutet vid folkomröstningar i Arkansas bestämmes efter flertalet av de i frågan röstande, medan i Oklahoma flertalet bestämmes efter antalet vid röstförrättningen avgivna röster. Såsom jag förut konstaterat, gälla för författningsinitiativet samma regler i de båda staterna. I själva verket gälla samma regler även för lagreferenda. Endast i fråga om laginitiativ föreligger den av d:r Rinander påstådda skillnaden. — Då d:r Rinanders notis uppenbarligen åsyftar det moderna folkomröstningsinstitutet — däri inbegripet författningsinitiativ men ej författningsreferendum i egentlig mening — borde det vara svårt att förneka, att hans uppgifter äro felaktiga. Bestämmelserna i Arkansas och Oklahoma framhåvas på en viktig punkt som skiljaktiga, i själva verket inta de just på den omskrivna punkten genom sin likhet en särställning bland stater med initiativ och referendum.

4) *Emergency-klausulen i Colorado*. D:r Rinanders svar innebär här i realiteten ett erkännande av vad jag framhållit, nämligen att emergency-klausulen enligt i Colorado använt språkbruk ej har att göra med referendum. I denna stat, liksom i många andra, förekom en emergencyklausul — gällande tiden för ikraftträdande av lagstaturens beslut — långt före införandet av det fakultativa lagreferendum. I flertalet stater har sedermera denna klausul givits direkt betydelse för referendum; »emergency measures» ha förklarats uteslagna från referendumrätten. Det för Colorado egendomliga är, att man här infört en alldeles ny klausul beträffande referendum: emergency-klausulen har bibehållits i sin tidigare innebörd och genom en annan klausul, »the safety clause», har man givit lagstaturen möjlighet att förhindra referendum. Saken är av ganska stort intresse, då det gäller att konstatera i vad mån lagstaturen söker att förhindra folkomröstning. Emergency-klausulen användes, såsom en genomgång av lagarna visar, i ungefär 50 procent av alla fall, safety-klausulen blott i 10—15 procent.

D:r Rinander kan möjligen invända, att han använt ordet emergency-klausul i en rent doktrinär betydelse, oberoende av det språkbruk, som förekommer i Colorado. Med emergency-klausul menas, säger kanske d:r Rinander, en klausul, som förhindrar referendum. Häremot må till en början invändas, att ett dylikt mot ordalydelsen i den behandlade statsförfattningen stridande språkbruk är otillåtligt. Och härtill kommer, att d:r Rinander själv visat sig vilja använda det för vederbörande författning speciella språkbruket; i artikeln om California använder han det för denna stat egendomliga uttrycket »urgency measures», icke »emergency measures».

I övrigt tillåter jag mig att i fråga om de referendum förebyg-

gande klausulerna hänvisa till framställningen härom i min avhandling om folkomröstningsinstitutet i U. S. A. Om d:r Rinander gjorde sig besvär att genomgå denna, skulle vidare diskussion på denna, liksom på flera andra punkter, säkerligen bli överflödigt.

5) *Domstolarnas lagprövningsrätt*. Vad först beträffar begreppet »due process of law» är detta, såsom jag betonat, den vid utövningen av domstolarnas lagprövningsrätt kanske viktigaste författningsbestämmelsen, men icke grunden för lagprövningsrätten. Begreppet har i realiteten möjliggjort lagprövning ur lämplighets-synpunkt — formellt sker naturligtvis alltid lagprövningen ur rättssynpunkt. I detta begrepp ha domstolarna inlagt de allmänna, naturrättsligt färgade föreställningar om vad som bör vara rätt, som vid olika perioder varit förhärskande. Någon klar definition av begreppet har icke givits i något domstolsutslag; högsta domstolen har tvärtom uttryckligen förklarat sig icke vilja definiera begreppet och därigenom binda sin handlingsfrihet. — En utmärkt framställning av tillämpningen av bestämmelserna om »due process of law» finnes f. ö. i det av d:r Rinander efter Duguit citerade arbetet av Lambert.

I fråga om domstolarnas lagprövningsrätt i övrigt vill jag för undvikande av missförstånd betona, att jag givetvis är medveten om att denna rätt tillkommer alla domstolar; endast de högsta domstolarnas utslag leda emellertid i realiteten till nullifiering av lagar — vad amerikanerna kalla den judiciella vetorätten. Då d:r Rinander i detta sammanhang åberopar några propedeutiska satser av Duguit, bör kanske påpekas, att denne författare, liksom d:r Rinander själv, på en punkt är illa underrättad. Att domstolarnas lagprövningsrätt *alltid* erkänts — såsom Duguit gör gällande — är uppenbart oriktigt; den nyare forskningen — representerad t. ex. av Haines, Beard och Warren — har klart ådagalagt felaktigheten i denna traditionella uppfattning.

Herbert Tingsten.

RAGNAR LUNDBORG: *Staterna i vår tid*, I—III. 8:o. Lund 1923 —26, 264 + 224 + 426 s. Kr. 19: 25.

På C. W. K. Gleerups förlag föreligger nu färdigt ett större arbete med ovanstående titel och försett med underrubriken: »Staten och statssystemet samt redogörelse för de enskilda staternas politiska byggnad». Författaren har tidigare gripit sig an med liknande uppgifter, fast inom en trängre ram, och går väl rustad till värvet i den dubbla egenskapen av vetenskapsman och publicist. Utan tvivel är också tidpunkten väl vald att ge den stora allmänheten en orientering i hithörande ting, sedan förhållandena hunnit bli någorlunda stabila efter det stora världskriget med dess många omgestaltningar av världskartan. Emellertid äro svårigheterna fortfarande stora för den, som vill åstadkomma en fullt